

Märkisches Museum (Muzeum Marchii Brandenburskiej) * (C2)

Am Köllnischen Park 5. Codz. z wyjątkiem pn., 10.00–18.00; śr. do 20.00 – 4 EUR – tel.: 30 86 62 15 – www.stadtmuseum.de.

Muzeum Marchii Brandenburskiej wzniesione przez Ludwiga Hoffmanna (1899–1908) nawiązując do architektury gotyckiej i renesansu brandenburskiego. Wielki pomnik przed muzeum jest kopią rzeźby przedstawiającej Rolanda Brandenburskiego (1474), symbolizującej swobody i przywileje, jakim cieszyło się miasto. Założone w 1874 r. muzeum przedstawia dzieje miasta pod względem historycznym i kulturalnym: od pierwszych śladów ludzkiej obecności na tym terenie w okresie prehistorycznym, przez czasy założenia miasta po jego współczesne przemiany. Sala zwana **kaplicą gotycką** zawiera bogate zbiory rzeźby średniowiecznej. W **galerii malarstwa** * zgromadzono dzieła z lat 1848–1913: obrazy secesyjne (portret polityka Walthera Rathenau, wykonany przez **Edwarda Muncha**), impresjonistyczne (**Lovis Corinth**, **Max Liebermann**) i ekspresjonistyczne (**Max Beckmann**, **Ernst Ludwig Kirchner**). Szczególne zaciekawienie budzi „Kaiser Panorama”, duży drewniany walec, w którym przesuwają się zdjęcia miasta, przedstawiające m.in. sceny z życia codziennego na Unter den Linden.

informator**Restauracje**

Zur letzten Instanz – Waisenstraße 14 – tel.: 242 55 28 – 10 EUR – www.zurletzteninstanz.de Karczma w budynku z 1621 r. o rustykalnym wystrój i przytulnej atmosferze, z kuchnią berlińską.

Ephraim's – Spreeufer 1 – tel.: 24 72 59 47 – www.ephraims.de – 10 EUR. Sympatyczna atmosfera, ogródek nad Sprewą.

Mutter Hoppe – Rathausstraße 21 – tel.: 241 56 25 – 18 EUR. Restauracja

o starożytności atmosferze, z kuchnią niemiecką. Koncerty w stylu lat 20. i 30. w weekendy (pt.–sob.).

Rozrywka

Sea Life Center – Spandauer Straße 3 – tel.: 99 28 00 – codz. X–III 10.00–18.00, IV–IX 10.00–19.00 – 13,50 EUR (dorosli), 10 EUR (dzieci) – www.sealifeeurope.com. Pasjonująca wyprawa w krainę podmorskiej fauny i flory (m.in. akwarium z rekinami)

Charlottenburg ★★★

Mapa okładkowa A2-A3

Letnia rezydencja Hohenzollernów, zamek Charlottenburg, zaliczana jest do najpiękniejszych zespołów architektonicznych Berlina. Zapraszamy w podróż przez trzy wieki historii dworu pruskiego...Warto zwiedzić zamek i jego ogrody, obejrzeć kolekcję Berggruen i spacerować się nad brzegiem Sprewy. Radzimy zarezerwować jeden dzień na zwiedzanie wybranych muzeów i obu skrzydeł zamku. W lecie, ze względu na tłumy zwiedzających, lepiej stawić się na miejscu wcześniej rano.

Usytuowanie

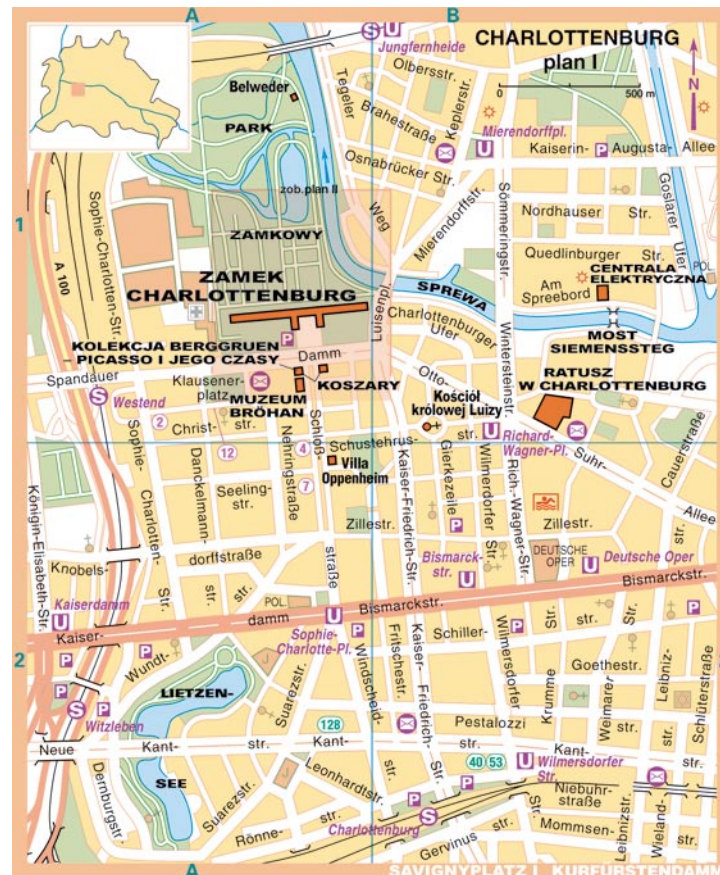
Richard-Wagner-Platz, Sophie-Charlotte-Platz; 109 Luisenplatz, 145 i 309 Schloss Charlottenburg. Zamek położony jest w jednej z największych dzielnic Berlina – Charlottenbourg-Wilmesdorf, rozciągającej się od Z00 do stadionu olimpijskiego.

Tło

Dwór muz – W latach 1695–99 na terenach położonych w zakolu Sprewy nieopodal miasteczka **Lutzow** (lub **Lietze**) stanęła letnia rezydencja Hohenzollernów. Budowlą, dzieło niderlandzkiego architekta, **Johanna Arnolda Neringa**, była prezentem elektora Fryderyka III (1657–1713) dla ukochanej żony **Zofii Karoliny**.

Będąc kobietą inteligentną i zainteresowaną wieloma dziedzinami, Zofia Karolina (1668–1705), ściągnęła na dwór wielu artystów i uczonych, m.in. filozofa Gottfrieda Wilhelma Leibniza (1646–1716).

Barokowa rezydencja pierwszego króla pruskiego – Gdy w 1701 r. elektor przybrał tytuł króla Prus, dotychczasowa rezydencja okazała się zbyt skromna, by móc funkcjonować jako posiadłość królewska. Rozbudowę zamku kierował architekt szwedzki **Johann Friedrich Eosander von Göthe** (1701–13). Wzorując się na Wersalu, nakazał budowę

RESTAURACJE	NOCLEGI	
Hotel Domicil..... 40	Ana e Bruno..... 2	Kasztanie..... 7
Kanthotel..... 53	Don Camillo..... 4	Trio..... 12
Jugendhotel Berlin..... 128		

dwa dodatkowych skrzydeł, okalających **dziedziniec honorowy**. W 1709 r. dodał również skrzydło **Wielkiej Oranżerii**. W 1712 r. zakończono prace nad **kopułą**, która wraz z złotymi fasadami nadała budowli wybitnie barokowy charakter.

Zofia Karolina zmarła w 1705 r. mając zaledwie 37 lat. Pragnąc uczcić jej pamięć, Fryderyk I nadał letniej rezydencji nazwę „Charlottenburg”.

Zamek w stylu rokokowym – Fryderyk Wielki – Po śmierci Fryderyka I prace w Charlottenburgu zostały przerwane. „Król-Sierżant”, Fryderyk Wilhelm I (1688–1740), interesował się zasadniczo sztuką wojenną, nie architekturą. Dopiero gdy na tron wstąpił jego syn, Fryderyk II (1712–86), miłośnik sztuki i literatury, prace budowlane rozpoczęły się na nowo. Pod nadzorem **Georga Wenzesłausa von Knobelsdorffa** w latach 1740–46 powstało **Nowe Skrzydło**, położone symetrycznie do skrzydła Wielkiej Oranżerii, ze wspaniałymi salami w stylu rokoka.

Za panowania Fryderyka Wilhelma II (1744–97), **Carl Gotthard Langhans** zrealizował **Małą Oranżerię**, **Belweder** i **Teatr** (1790). Król zlecił również aranżację nowych komnat, w których mógłby mieszkać również zimą (**Winterkammern**).

Charlottenburg służył królom Prus do końca rządów Fryderyka Wilhelma IV. Po jego śmierci w 1861 r. opustoszały zamek został znaleziony. 9 listopada 1918 r. tu właśnie ogłoszono powstanie **Republiki Weimarskiej**. Podczas II wojny światowej budowla poważnie ucierpiała wskutek bombardowań. Odbudowę zakończono dopiero w 1966 r.

Zamek Charlottenburg

Charlottenburg, bogata i niezależna gmina – W XVIII w. Lietzow otrzymał prawa miejskie. W tym samym okresie powstała gmina Charlottenburg. W XIX i XX w. w Charlottenburgu wyrosły liczne wille, pojawiły się również pierwsze manufaktury i robotnicze Mietskasernen, zobrazowane na karykaturach artysty **Heinricha Zille** (1858–1929). W tym okresie eksplozji demograficznej – w 1875 r. gmina liczyła 26 tys. mieszkańców, w 1900 r. już 189 tys., a w 1920 r. aż 335 tys. – intensywnie rozwijała się architektura miejska. Powstawały budynki użyteczności publicznej: ratusz, szkoły, zakłady przemysłowe, instytuty badawcze, centrala elektryczna. W 1920 r., mimo licznych głosów sprzeciwu, gmina stała się częścią Wielkiego Berlina.

Zwiedzanie

SCHLOSS CHARLOTTENBURG (ZAMEK CHARLOTTENBURG) ★★ (Plan I A1)

Luisenplatz/Spandauer Damm. Za wstęp do poszczególnych części płaci się osobno. Istnieje możliwość zakupu biletu całonocnego (Kombinationskarte) w cenie 7 EUR, ważnego dla wszystkich obiektów, z wyjątkiem parteru Starego Zamku – tel.: 320 91 440 – www.spsg.de.

Warto wysiąść na stacji U-Bahn przy Sophie-Charlotte-Platz i przejść pieszo Schloßstraße, wspaniałą aleją prowadzącą do zamku. Uwaga, droga ma ok. 900 m.

Schloßstraße (Plan I A1-A2)

Po koniec XVII w. wzdłuż Schloßstraße mieszkała głównie służba dworska. Począwszy od 1830 r. w miejscu dawnych niskich budynków powstawały wille i kamienice, z zaaranżowanymi od strony ulicy ogrodami. Warto zwrócić uwagę na nowoczesne budynki pod numerami 56, 45-47 zaprojektowane przez Inkena i Heinricha Ballera z okazji międzynarodowej wystawy budowlanej IBA 1987.

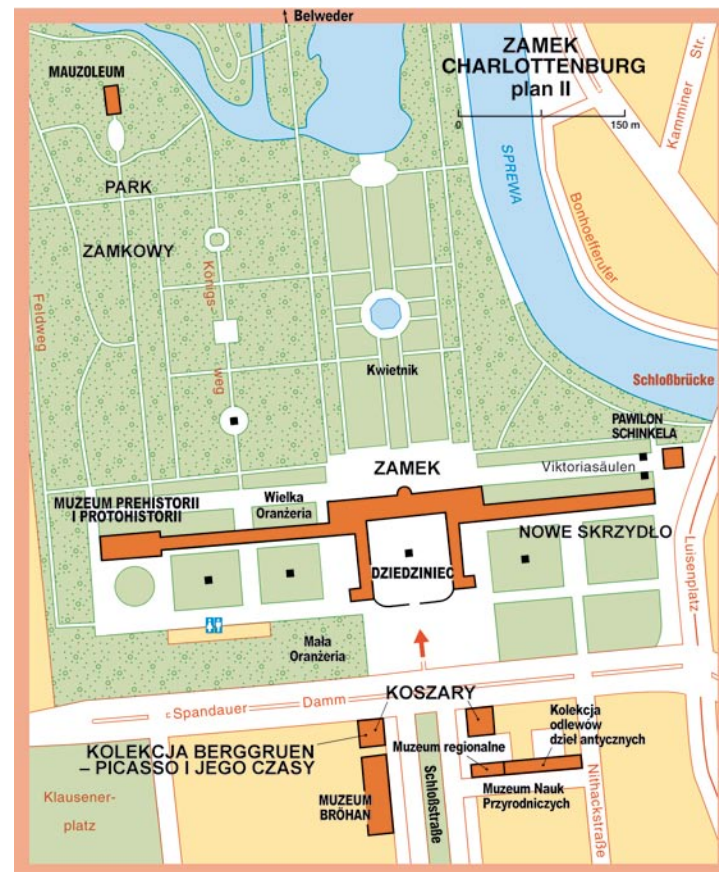
Ehrenhof (Dziedziniec honorowy) ★

Przez bramę wejściową dostajemy się na dziedziniec honorowy ★, na którym króluje katedra zaprojektowana przez Johanna Friedricha Eosandera von Göthe. Na środku dziedzińca stoi konny pomnik Wielkiego Elektora, dzieło **Andresa Schlütera** (ok. 1664-1714). Piękne, pełne ekspresji barokowe figury zdobiące piedestał przedstawiają skutych łańcuchami więźniów.

Altes Schloss (Stary Zamek) ★★ (Plan II)

Pawilon centralny zamku – codz. oprócz pn. 9.00–17.00, weekend 10.00–17.00 (16.00 ostatnie zwiedzanie z przewodnikiem) – 8 EUR – zwiedzanie z przewodnikiem co 15 min (obowiązkowe dla parteru – 1 godz.) – 2 EUR – zwiedzanie wyłącznie 1. piętra – tel.: 32 09 14 40 – www.spsg.de. Znajdujące się na parterze komnaty należą do najstarszej, barokowej części zamku, zrealizowanej dla króla Prus, Fryderyka I i jego żony Zofii Karoliny.

Komnaty meklemburskie – Rozpoczynamy zwiedzanie od trzech pomieszczeń, które w XVIII w. zajmowali członkowie domu Mecklemburskiego, spokrewnionego z Pruskim. W tych stosunkowo niewielkich salach uwagę przyciągają drewniane nadproża z rzeźbionymi motywami mitologicznymi.

Sale reprezentacyjne – Dawne apartamenty króla i królowej, ciągnące się nieprzerwaną amfiladą przez ok. 140 m, obejmują zarówno oficjalne pomieszczenia, w których królewska para przyjmowała gości, jak i prywatne komnaty. Na ścianach podziwiać można obrazy Antoine'a Pesne'a, Schoonjana, Weidemanna i gobeliny pochodzące z manufaktury berlińskiej. Do ciekawostek należy łazienka, jedna z pierwszych na świecie zaaranżowanych w zamku.

Porcelanowa Komnata (Porzellankabinett) ★★ – Fryderyk I był wielkim miłośnikiem chińskiej porcelany. Wspaniały zbiór, prezentowany obecnie w Porcelanowej Komnacie, jest wykonaną po wojnie rekonstrukcją jego kolekcji, liczącej 270 sztuk białej i niebieskiej porcelany z czasów Kang-Hsi (1662–1722). Malowidło na suficie, dzieło Anthoniego Coxie (1706) obrazuje ambicję pierwszego króla Prus: Aurora rozpraszająca siły Nocy, oświetlona przez cztery słońca, stanowi jawną odwołanie do Ludwika XIV, Króla-Słońce.

Kaplica zamkowa (Schloßkapelle) ★ – Kaplica, która została wybudowana w 1706 r., zachwyca bogatą ornamentyką. Łożę królewską zdobi imponująca korona podtrzymywana przez dwya postacie, alegorie Sławy. Nad koroną widnieje orzeł pruski.

Wchodzimy na pierwsze piętro.

Dawne apartamenty Fryderyka Wilhelma IV – Fryderyk Wilhelm IV był ostatnim władcą z dynastii Hohenzollernów, który mieszkał w Charlottenburgu. Jego dawne apartamenty zdobią meble i dzieła sztuki pochodzące z zamków w Charlottenburgu, Berlinie i Poczdamie, przywołujące **historię monarchii pruskiej**. Warto zwrócić uwagę na porcelanę z królewskiej manufaktury KPM i srebra Hohenzollernów w **Srebrnej Komnacie (Silberkammer)**. Bez wątpienia najcenniejszym eksponatem jest **serwis stołowy następcy tronu (Kronprinzsilber) ★★**: arcydzieło niemieckiej sztuki rzemieślniczej z XX w., które

w 1904 r. 414 miast pruskich podarowało następcy tronu Wilhelmowi z okazji jego ślubu z księżną Cecylią von Mecklemburg-Schwerin. Serwis, ukończony w 1914 r., nigdy faktycznie nie należał do parku.

W **Komnacie Koronacyjnej** zgromadzone zostały przedmioty pochodzące z pruskiego skarbcia królewskiego: hełm pogrzebowy (1688), zrealizowany na pogrzeb Wielkiego Elektora, miecz Elektora Brandenburskiego, wysadzone diamentami berło Fryderyka I (korpus orła wykonany został z rubinu подарowanego przez cara Piotra Wielkiego) i korony królewskie Fryderyka I i Zofii Karoliny.

Neuer Flügel (Nowe skrzydło) ★★ (Plan II)

Na pd. od Starego Zamku – codz. oprócz pn., 10.00–18.00, weekend 11.00–18.00 – 5 EUR – tel.: 32 09 14 40 – www.spsg.de.

Apartamenty Fryderyka Wielkiego –

Zwiedzanie rozpoczyna się na pierwszym piętrze od dwóch olbrzymich sal w stylu rokokowym, zrealizowanych podczas budowy Nowego Skrzydła w latach 1740–46: **Biała Sala (Weißer Saal)** ★ była zarazem salą tronową i jadalnią, **Złota Galeria (Goldene Galerie)** ★★★ służyła jako sala balowa. Ta ostatnia, ozdobiona motywami kwiatowymi, z boazeriami w kolorze zielonych migdałów, róży i złota, przypomina sielankowy ogród. W kolejnych pomieszczeniach znajduje się kolekcja osiemnastowiecznego malarstwa francuskiego. Na szczególną uwagę zasługują dzieła Watteau, **Szyldsklepopy** ★★★ (1720) i **Wyjazd na wyspę Cyterę** ★★★, płótna Chardina (*Kucharka*), Bouchera (*Mercury, Venus i Amor*) i Nicolasa Lancreta.

Wracamy tą samą drogą.

Komnaty Zimowe (Winterkammern) ★ – Na przełomie XVIII i XIX w. pomieszczenia te, z oknami wychodzącymi na południe, wyposażone w piece grzewcze, służyły Fryderykowi Wilhelmowi II i Fryderykowi Wilhelmowi III jako apartamenty zimowe. Oszczędna pod względem dekoracji **sypialnia królowej Luizy** ★ (1810) jest pierwszym projektem młodego architekta Schinkla wykonanym na zlecenie rodziny królewskiej.

Pierwszy apartament Fryderyka II – Trzy rokokowe sale tworzące **pierwszy apartament Fryderyka II** wychodzą na ogród. W odrębnej sali podziwiać można kolekcję **tabakier**, wysadzanych klejnotami królewskimi. Dwie ostatnie sale amfilady gromadzą **kolekcję portretów kobiet Antoine'a Pesne** ★, przedstawiających dwórki królowej Elżbiety Krystyny, żony Fryderyka II.

Schodzimy na parter.

Apartamenty Fryderyka Wilhelma II i III – Pomieszczenia zostały w znacznej mierze zniszczone lub przebudowane. W jednej z sal znajduje się makieta **zamku berlińskiego**, wyburzonego przez władze Niemiec Wschodnich w latach 1950–51. Spośród apartamentów położonych od strony ogrodu na szczególną uwagę zasługuje **Japońska Komnata** ★★, której ornamentyka utrzymana jest w stylu japońskim z końca XVIII w. W pozostałych pomieszczeniach można podziwiać obrazy mistrzów niemieckich, nabyte przez Fryderyka Wilhelma III. Jedyne w ostatnim pomieszczeniu zgromadzono kilka cennych dzieł artystów francuskich, przede wszystkim: **Napoleon przekraczający Alpy** ★★ (1800), jeden z najszlachetniejszych obrazów pędzla Jacques'a Louisa Davida oraz **Cesarz Napoleon François'a Gérarda**. Płótna stanowią tęp wojenny, który pruski generał Blücher, nieprzejednany wróg Francuzów, wyrzucił do Berlina po zwycięstwie odniesionym pod Waterloo (1815).

Skrzydło Wielkiej Oranżerii – Zarezerwowane na wystawy czasowe.

Obchodzimy Nowe Skrzydło.

SCHLOSSGARTEN (PARK ZAMKOWY) ★★ (Plan II)

Spandauer Damm – 6.30–20.00 – wstęp wolny – tel.: 32 09 14 40.

Przebywając z wizytą u swojej kuzynki, księżnej Orleańskiej, Zofia Karolina miała okazję zapoznać się z ogrodami w stylu francuskim projektu **Le Nôtre'a**, które wywarły na niej olbrzymie wrażenie. Nic zatem dziwnego, że zadanie zaaranżowania parku w Charlottenburgu powierzono zostało w 1697 r. uczniowi Le Nôtre'a, Siméonowi Godeau. Na począt-

Rokoko fryderycjańskie

Fryderyk II Wielki przyjaźnił się z Wolterem i lubił otaczać się artystami. Był mecenasem sztuki i literatury, które dodawały prestiżu jego rządowi. Pod jego wpływem ukształtował się nowy styl, który cechowały lekkie, wyrafinowane zdobienia, złocenia i pastelowe barwy. Rokoko fryderycjańskie łączy wpływy rokoka francuskiego z elementami klasycystycznymi. Najpiękniejsze przykłady tego stylu stanowią **Złota Galeria** w pałacu Charlottenburg i **Salon Muzyczny** w pałacu Sanssouci w Poczdamie.

ku XIX w. **Lenné** przekształcił ogrody parkowe w stylu angielskim, wprowadzając w miejsce rygorystycznej symetrii elementy nawiązujące do naturalnego krajobrazu.

Doszczętnie zniszczony podczas bombardowań, po wojnie park został zrekonstruowany. W części centralnej oparto się na kanonach regularnego ogrodu francuskiego, w pozostałych zaś zachowano swobodny, nastrojowo-sentymentalny charakter ogrodu angielskiego.

Schinkel-Pavillon (Neuer Pavillon) ★

Codz. oprócz pn., 10.00–17.00 – 2 EUR – tel.: 320 91 443 – www.spsg.de.

Letni dom (1825) Fryderyka Wilhelma III, dzieło **Schinkla**, wzorowany był na neapolitańskiej willi Chiatamone, w której władca przebywał podczas jednej z podróży do Włoch. Wnętrze, funkcjonalne, wygodne i skromne, stanowiące modelowy przykład stylu **Biedermeier**, jest dość zaskakujące jak na posiadłość króla. Cały pawilon jest uroczą ilustracją architektury i sztuki czasów Fryderyka Wilhelma III, z meblami i przedmiotami z epoki, obrazami **Schinkla** i dziełami malarza romantycznego **Caspára Davida Friedricha** ★★.

Brzegiem Sprewy oddalamy się od zamku.

Belweder ★

IV–X: codz. oprócz pn., 10.00–17.00; XI–III: codz. oprócz pn. 12.00–16.00, weekend 12.00–17.00 – 2 EUR – tel.: 320 91 445 – www.spsg.de.

Belweder (1789–90), dzieło **Carla Gottharda Langhansa**, służył Fryderykowi Wilhelmowi II jako herbaciarnia. Tu odbywały się słynne seanse spirytystyczne, których pasjonatem był władca. Fasada budowli, odznaczająca się zaskakującą prostotą i utrzymana w pastelowych kolorach, znamionuje przejście od architektury rokokowej do neoklasycyzmu.

Wracamy tą samą drogą, po czym skręcamy w prawo, w niewielką alejkę, którą dochodzimy nad staw, skąd roztacza się piękny widok na zamek.

H. Champaloin/WICHTEN

Belweder

Mauzoleum ★

IV–X: codz. oprócz pn., 10.00–17.00 – 1 EUR – tel.: 32 09 14 46 – www.spsg.de.

Królowa Luiza była bardzo przywiązana do Charlottenburgu. Po jej śmierci niepokieszony mąż, Fryderyk Wilhelm III, postanowił tu właśnie postawić jej mauzoleum. Pierwotna budowla – niewielka świątynia dorycka, wybudowana w 1810 r. według projektu Schinkla przez **Heinricha Gentza** – została kilkakrotnie powiększona, by móc pomieścić także innych członków rodziny Hohenzollernów. Znajdujący się wewnątrz **grób królowej Luizy** ★★, wykonany z marmuru z Carrary, zapewnił błyskawiczny sukces jego twórcy, wówczas jeszcze mało znanemu **Christianowi Danielowi Rauchowi** (1777–1857).

Wracamy do bramy wejściowej.

Gardekasernen des Regiments „Garde du Cors” (Kordegarda) ★★ (Plan II)

Zabudowania, dzieło **Friedricha Augusta Stülera**, powstały w latach 1851–59 dla dawnej straży pałacowej, tzw. „Garde du Corps”. Obecnie mieszczą się tu muzea.

Museum für Vor- und Frühgeschichte (Muzeum Prehistorii i Protohistorii) ★ (Plan II)

W części zach. zamku – codz. oprócz pn., 9.00–17.00, weekend 10.00–17.00 – 6 EUR (bilet całoniedzienny ważny jest dla wszystkich muzeów państwowych dzielnicy Charlottenburg, odwiedzanych w tym samym dniu) – tel.: 326 748 40 – www.smb.museum/mvf.

Od 1960 r. muzeum znajduje się w teatrze Langhans. Założone w 1829 r. znane jest z kolekcji archeologicznej, od paleolitu do średniowiecza.

Na **parterze** prezentowana jest ekspozycja poświęcona rozwojowi techniki od epoki kamienia. W skrzydle wschodnim zgromadzone zostały przedmioty odkryte na terenie dawnej Troi przez Heinricha Schliemanna – m.in. słynny **skarb Priama** – oraz różnorodne przedmioty pochodzące z terenów Kaukazu, Azji Środkowej i Wschodniej, stanowiące świadectwo kultur dawnych ludów stepowych.

Pierwsze piętro – Tutaj rozpoczyna się właściwa podróż poprzez wieki: od kultury musterskiej, będącej wytworem człowieka neandertalskiego, przez pierwsze rolnicze kultury neolityczne. W osobnej sali zgromadzono wspaniałe przedmioty ze złota pochodzące z epoki brązu (w tym słynny **berliński złoty kapelus** ✪). Następnie odkrywamy początki epoki żelaza (kultura Celtoń i ludów germańskich) i okres rzymski do początków średniowiecza. Na końcu na zwiedzających czekają przedmioty wykonane przez Wikingów i Słowian (m.in. drewniana **słowiańska figura idola**).

Na **drugim piętrze** prezentowane są wystawy czasowe.

Bröhan-Museum ★★ (Plan I A1-Plan II)

Schloßstraße 1a – codz. oprócz pn., 10.00–18.00 – zamknięte 24 XII i 31 XII – 5 EUR – tel.: 32 69 06 00 – www.broehan-museum.de.

Muzeum prezentuje unikatową w skali światowej, prywatną kolekcję przedmiotów dekoracyjnych od secesji do pierwszych przykładów modernistycznego designu (1889–1939). Donator, **Karl H. Bröhan** (1921–2000), otworzył początkowo własne muzeum, dopiero w 1981 r. przekazał swoją kolekcję miastu Berlin.

Sammlung Berggruen – Picasso und seine Zeit (Kolekcja Berggruen – Picasso i jego czasy) ★★ (Plan I A1-Plan II)

Schloßstraße 1 – codz. oprócz pn. 10.00–18.00 – 6 EUR (bilet całoniedzienny ważny jest dla wszystkich muzeów państwowych dzielnicy Charlottenburg, odwiedzanych w tym samym dniu) – tel.: 326 95 80 – www.smb.spk-berlin.de.

Kolekcja Berggruen to wyjątkowy zbiór dzieł **Pabla Picassa**, **Paula Klee**, **Henriego Matisse'a**, **Alberto Giacomettiego** i **Georgesa Braque'a**, stanowiący interesujący przegląd awangardowych nurtów początku XX w.

W pierwszej sali prezentowane są obrazy, kolaże i **rysunki** ✪✪ **Henriego Matisse'a**. Pozwalają one zrozumieć, jak wielki miał on wpływ na twórczość Picassa.

Kolejne pomieszczenia, na parterze i pierwszym piętrze, poświęcone są **Pablowi Picasso**. 85 dzieł – wcale nie mało znaczących obrazów, rzeźb i gwaszów – pochodzi z różnych okresów twórczości artysty. Do najwcześniejszych należy *W kawiarni*, obraz namalowany prawdopodobnie w 1902 r., przez zaledwie 21-letniego Picassa. Interesujący *Portrait Georgesa Braque'a* (1909–1910), umieszczony w pobliżu dwóch prac tego artysty, stanowi wprowadzenie do kubizmu. Na uwagę zasługują również rewolucyjne jak na początek wieku rzeźby mistrza (m.in. **Głowa Fernanda** ✪, 1909). Dalej, *Szkic do Panien z Awinionu* (1907), zestawiony z przykładami dzieł sztuki afrykańskiej, uaoocznia, jak wiele kubizm zawdzięcza sztukom prymitywnym. Picasso znał również doskonale mistrzów klasycznych, czego dowodzi pastel **Nu assis s'essuyant le pied** ✪ (1921). Nie mniej interesujące są portrety kobiet, m.in. **Portrait Dory Maar** ✪✪ (1936).

Klee – Drugie piętro zajmują prawie w całości dzieła **Paula Klee** ✪, artysty, którego Heinz Berggruen cenil w sposób szczególny. W ostatniej sali znajdują się rzeźby **Alberta Giacomettiego**, m.in. **Kot** ✪✪ (1951), jedna z niewielu prac mistrza o tematyce zwierzęcej.

Heimattmuseum Charlottenburg-Wilmersdorf (Muzeum regionalne Charlottenburg-Wilmersdorf) (Plan II)

Schlossstrasse 69 – wt.–pt. 10.00–17.00, nd. 11.00–17.00 – wstęp wolny – tel.: 90 29 132 01 – www.heimattmuseum-charlottenburg-wilmersdorf.de.

Muzeum organizuje wystawy dotyczące historii regionalnej. Stała ekspozycja, przedstawiająca historię Charlottenburgu, jest obecnie zamknięta.

Abgussammlung antiker Plastik (Kolekcja odlewów dzieł antycznych) (Plan II)

Schloßstraße 69b – czw.–nd. 14.00–17.00 – zamknięte w Boże Narodzenie – wstęp wolny – tel.: 342 40 54 – www.abguss-sammlung-berlin.de.

Kolekcja, zrekonstruowana po wojnie, wpisuje się w kadr liczącej sobie już ponad 300 lat tradycji (od 1695). Zbiór obejmuje reprodukcje arcydzieł rzeźby greckiej i rzymskiej – od idoli cykladzkich z III w. p.n.e. do sztuki późnego antyku z ok. 500 r. n.e.

Okolice

Villa Oppenheim (A2)

Schloßstraße 55/Otto-Grüneberg-Weg – wt.–pt. 10.00–17.00, nd. 11.00–17.00 – wstęp wolny – tel.: 90 29 24 151 – www.villaoppenheim.de.

W uroczaj **willi Oppenheim**, wybudowanej pod koniec XIX w., organizowane są regularnie wystawy poświęcone sztuce współczesnej (malarstwo, fotografia, rzeźbie...).

Przechodzimy przez park, by dotrzeć do Gierkeplatz.

Luisenkirche (Kościół królowej Luizy) (B1)

Gierkeplatz. Aby wejść do środka, należy poprosić o klucze w Gemeindegbüro, Gierkeplatz 4 – pn.–pt. 9.00–13.00, śr. 14.00–18.00 – tel.: 341 90 61 – www.luisenkirche.de.

Luterański **Kościół królowej Luizy** wzniesiony został w latach 1712–16, według projektu Philipa Gerlacha i Martina Böhme. Karl Friedrich Schinkel przebudował go w stylu neoklasycyżnym między 1823 a 1826 r., dodając również wieżę.

Rathaus (Ratusz Charlottenburg) ★ (Plan I B1)

Otto-Suhr-Allee 100. Masywna bryła **ratusza**, z wieżą wznoszącą się na wysokość 88 m, jest symbolem tej niegdyś niezależnej i bogatej gminy, włączonej do Berlina dopiero w 1920 r. Ratusz, wybudowany w latach 1899–1905, odznacza się wspaniałą secesyjną ornamentyką. Warto zwrócić uwagę na detale portyku i wejść do środka, aby zobaczyć hol.

Brzegi Sprewy ★ (Plan I B1)

Idąc wzdłuż Sprewy, poczynając od Schlossbrücke, warto zwrócić uwagę na ceglany budynek **Centrali elektrycznej Charlottenburg** ✪ (*Kraftwerk Charlottenburg*). Wybudowany w latach 1899–1900 przypomina niewielki zamek neogotycki, do którego dostać można się uroczą **kładką Siemenssteg** ✪. Spacer można zakończyć w punkcie, w którym spotykają się Sprewa, Landwehrkanal i Charlottenburger Verbindungskanal i skąd rozciąga się niezapomniany widok na berliński **pejzaż rzeczny** ✪✪.

Lietzensee ★ (Plan I A2)

Dzielnica, położona w sercu Berlina, wokół jeziora Lietzensee, z jej eleganckimi, spokojnymi uliczkami i placami: Amtsgerichtsplatz, Leonhardtstraße i Herbartstraße, jest znakomitym miejscem na spacer. Przy Amtsgerichplatz warto zwrócić uwagę na **Sąd pierwszej instancji** (*Amtsgericht*), wybudowany w latach 1895–97.

informator

Restauracje

Kastanie – Schloßstraße 22 – tel.: 321 50 34 – od 11.00. Tradycyjna kuchnia w typowej berlińskiej kawiarni-restauracji, uczęszczanej przez turystów i stałych bywalców.

Don Camillo – Schloßstraße 7 – tel.: 322 35 72 – www.don-camillo-berlin.de – codz. oprócz nd. 12.00–23.30 – 30/40 EUR. Restauracja włoska.

Trio – Klausenerplatz 14 – tel.: 321 77 82 – www.restaurant-trio.de – codz. oprócz

pn. 12.00–24.00, 3 tyg. w I i 3 tyg. w VIII – 50 EUR. Malutka restauracja niedaleko pałacu. Kuchnia francuska i niemiecka.

Ana e Bruno – Sophie-Charlotten-Strasse 101 – tel.: 325 71 10 – www.ana-e-bruno.de – wt.–sb. 18.30–22.30 – 70 EUR. Awangardowa kuchnia włoska (risotto z gęsią wątróbką, lasagne z czekoladą...).